

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית שבת פרשת כי תשא תש"פ לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קנ"ג

ואומות העולם שואלות דוקא על טעמה של מצוה זו, כדי להזכיר את חטא העגל ולעורר קיטרוג על ישראל, משום כך כתב בה חוקה, שלא לגלות להם הטעם ע"כ. – אך עדיין יש להבין מהו אריכות הלשון גזירה היא 'מלפני', שנראה לכאורה כמיותר.

ג צריך ביאור טעם רבי משה הדרשן, דהרי מצות פרה אדומה נצטוו כבר במרה, וכמו שנאמר (שמות טו-כה) שם שם לו חוק ומשפט, וברש"י במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהן, שבת ופרה אדומה ודינין (סנהדרין נו): ע"ש. אם כן פרה אדומה קדמה לחטא העגל, ואיך אומרים שניתנה לכפר על חטא העגל. ויתכן לפרש דזהו כוונת המדרש (במדב"ר יט-ג) בקש שלמה לידע טעמא של פרה, אמר, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז-כג) ע"כ. והיינו שמתחלה עלה לו במחשבה טעמו של רבי משה הדרשן, שבא לכפרה על חטא העגל, אבל שוב התבונן שהציווי של פרה אדומה היתה זמן רחוקה עוד קודם החטא, שכבר נצטוו עליה במרה, ואם כן אין זה טעמה של המצוה.

ז ונראה על פי מה שאמרו חז"ל (מגילה יג:) אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל, אלא אם כן מקדים ובורא להם רפואה בתחלה, שנאמר (הושע ז-א) כרפאי לישראל, ואחר כך, ונגלה עון אפרים, אבל העובדי כוכבים אינן כן, אלא מכה אותן ואחר כך רופא אותן ע"כ. וכתב בספר בית יצחק (עמ"ס מגילה) דהענין בזה הוא, דאיתא בגמרא (הולין

הנה שבת זו יש בה חשיבות יתירה שאנו קורין בה פרשת פרה, ומקדימין אותה לפרשת החודש, לפי שיש בה טהרתן של ישראל (ירושלמי מגילה ג-ה). ופירשו בה דבזמן שאין בית המקדש קיים, הקב"ה מחשיב האמירה כאילו קיימה בפועל, ויש בכל שנה בקריאת פרשה זו, טהרתן של ישראל. והיינו שבכל דבר יש ענין פנימי וחיצון, שבחיצוניות נעשה אדם טמא במגע ומשא ואהל במת בפועל, והטהרה צריכה להיות גם כן בפועל בהזאת אפר פרה. אבל יש טומאת מת גם בפנימיות, על דרך שאמרו (ברכות יח.) רשעים בחיהים קרויין מתים, ועל טומאת מת פנימי, מהני הטהרה של פנימיות פרשת פרה אדומה, שהעסק בה מטהר את האדם, קודם כניסת חג הפסח.

*

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמור, דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה וגו' (יט-ב). ברש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל, לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה (תנחומא ז) ע"כ. ויש להבין הלא כמה חוקים יש בתורה, ולמה רק במצוה זו הם מונין את ישראל. ולא עוד אלא שיש באמת גם בזה טעם, וכמו שפירש רבי משה הדרשן, משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך, אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל (רש"י יט-בב). וכבר כתבו המפרשים שחדא קושיא מתורצת בחברתה, שהשטן

הקב"ה ברא הרפואה קודם המכה, ובזה הוי סתימה מעליא, ולכן אין לך רשות להרהר אחריה, איך מועלת תשובה על חטא זה, כי הרפואה קודם למכה.

*

וענין זה נוגע לזמנינו, שנחסר ונתבטל קצת השלוות הנפש מהחולי שנתפשט כעת בעולם. ומתחלה עלינו לדעת, כי יש חיוב השתדלות על האדם לבריאותו מצד דיני התורה, וכמו שמבואר בשלחן ערוך (ח"מ סימן תכז-ח) כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות משה להשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה שנאמר (דברים ד-ט) השמר לך ושמור נפשך מאד, וכתוב (שם ד-טו) ונשמרתם מאד לנפשותיכם (ברכות לב:). ומוטל על האדם לקיים כל מה שהרופאים של המדינה מזהירין לעשות, ובקיומם יש קיום מצות התורה. ואחר זה יש לנו לצפות לרחמי שמים, כי אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר.

ויש לנו לזכור מאמרם (שבת לב.) לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטור. מאי קראה, דכתיב (דברים כב-ח) כי יפול הנופל ממנו, ממנו להביא ראייה [מאחר שהוא נופל צריך למצוא ממנו וממעשיו ראייה לזכות] ע"ש. ויש לכיין ביותר בתפלת שמונה עשרה בברכת הרפואה, שלא יפגע החולי בו ובמשפחתו ובכלל ישראל, וגם שישלח ה' רפואה לכל חולי ישראל. וכנראה דזהו כפל הלשון, רפאנו ה' ונרפא, הושיענו ונושעה, כי הרפואה מתאים על מי שכבר נחלה, ושוב מבקשים הושיענו ונושעה שלא יחלה. ובהיות כי הקב"ה בישראל מקדים הרפואה קודם להמכה, על כן מתחילין רפאנו ה', כי לכל הברואים שבישראל כבר מוכנת הרפואה מתחלה. ולכן אנו קורין את ה' בתואר רופא חולים (בברכה השניה בשמונה עשרה), והרי הקב"ה הוא גם המביא את החולי מתחלה, והוי ליה למימר 'מחלה ומרפא', כמו שאומרים אחר זה 'ממית ומחיה'. אך בהיות שהקב"ה בורא הרפואה קודם שמביא המכה, על כן הוא מתחלה 'רופא' ואחר כך נעשים 'חולים'. - ובעת צרה חיוב התפלה היא מדאורייתא, ויש להתעצם בזה ביותר.

מג.) אמר רבה קרום שעלה מחמת מכה בושט אינו קרום, ופירש רש"י ז"ל דאם ניקב ונסתם אפילו עלתה בו סתימה עבה, אינה מתקיימת, דסלקא לאחר זמן. ולא דמי לריאה שניקבה ודופן סותמתה דכשירה, דההוא סתימה דמעיקרא הוא ע"ש. ורצונו לומר דמיד כשנעשה הנקב כבר יש דבר לסותמו. ואם כן הרי לפניך החילוק, דרפואה הנבראת אחר המכה, הוי כקרום שעלה מחמת מכה דסופו ליסתר, מה שאין כן כשהרפואה נבראת קודם המכה, הוי סתימה דמעיקרא ואין סופו ליסתר, והדברים נוחים וערבים לאזן קשבת עכ"ל. (ועיין באהבת חיים אלול אות ג.).

ובזה מובן מה שאמרו (פסחים נד.) שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן תורה תשובה וכו' ע"ש. והוא כי בהיות שהחטא היא פגם בהנפש, והתשובה היא הרפואה, וכמו שאמר הכתוב (ישעיה ו-י) ולבבו יבין ושב ורפא לו, ופירשו חז"ל (מגילה יז) רפואה דסליחה היא ע"ש. וכדי שתוכל להיות הרפואה שלימה באופן שלא ישאר רושם מהחטא, הקדים הקב"ה רפואה קודם המכה, וברא כח התשובה קודם שנברא העולם, והוי סתימה דמעיקרא. (ועיין שמן ראש ימים נוראים ח"א דף שנב.).

וכמו כן נימא בחטא העגל, אשר העון היה גדול מנשוא, עלובה כלה שזנתה בתוך חופתה, עד שעלה חרון אף ה' לכלות את הכלל ישראל, ומשה רבינו החזירם בתשובה, ויחל משה את פני ה' אלקיו, עד שנתרצה לו ואמר סלחתי כדברך. ולכן לולא שהקדים ה' את הרפואה קודם להמכה, לא היה רפואה ותיקון להחטא, על כן עוד במרה צוה להם פרשת פרה אדומה, ימים רבים קודם החטא, ובזה תהא סתימה מעליא לכפר עון העגל כאשר תבא לידם.

ולכן השטן והאומות העולם שמשיגיין טעמו של רבי משה הדרשן שפרה אדומה בא לכפר על עון העגל, הם מונין את ישראל מה טעם בה, כדי לעורר קיטרוג על החטא, שעון זו גדול מנשוא, ואיך תתכפר בהבאת פרה אדומה לבד. ועל זה אנו משיבין להם, גזירה היא 'מלפני', מצוה זו גזרה עלינו התורה עוד לפני שעברו חטא זו, ואין זה כקרום שעולה אחר המכה שאינה מתרפא כהוגן, אלא

והכתוב (שמות טו-כו) מבייח לנו, אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך, והישר בעיניו תעשה וגו', כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, ויש להתאמץ ביתר שאת בשמירת התורה ומצותיה בעת כזאת, כי זהו השמירה המעולה לבריאת האדם. וברש"י ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך. ופירש בשפתי חכמים, אם שמוע תשמע וגו' אז לא אשים, אבל אם לא תשמע אז אשים עליך, אבל הרי הוא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך ע"כ. ויש להבין מהו הכוונה בזה שהרי הוא כלא הושמה, ודי באמרו, ואם אשים אני ה' רופאך. ולפי מה שנתבאר הכוונה היא, דכיון שאני ה' רופאך, ואני הוא גם המשים עליך, ואני מקדים הרפואה קודם להמכה, הרי זה סתימה מעלייתא, והוי כלא הושמה.

וביתר ביאור דהחיד"א בספרו עבודת הקודש (סימן יז באצבע קטנה) כתב לבאר מאמרם דאין הקב"ה מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחלה, כי יש שתי סוגי מכות, יש הנופל ושובר עצם רח"ל, ויש אשר צריך ניתוח והרפוא חותך את העצם. והנה רחוקים המה זו מזו, כי הרופא שחותך העצם, חותכהו באופן ישר כדי שיוכל להתרפאות אחר כך בניקל, מה שאין כן מי שנופל ושובר עצמותיו, הנה השבר יכול להיות מעוקל, וקשה להתרפאות, ולפעמים לעולם לא יתרפא כמקדם. וזהו ההבדל בין מכת ישראל למכת אומות העולם, כי כשהקב"ה מכה את ישראל, מלבד שכבר נברא הרפואה מקודם, הנה גם המכה הוא בצורה אחרת, באופן שתהא קל להתרפאות אחר כך, מה שאין כן באומות העולם לא רק שאינו בורא להם הרפואה מקודם, אלא גם המכה הוא באופן שיתכן שאין לה רפואה בכלל. וזהו ישראל בורא להם רפואה תחילה, ובאומות העולם מכה אותן ואחר כך בורא להם רפואה ע"כ. ואם כן גם אם הקב"ה מוכרח לשום על האדם מחלה כדי לעוררו לתשובה, מכל מקום המכה נעשית באופן שיוכל לרפאותה לגמרי עד שלא תהא נשאר שום רושם מהמכה, כיון שבא המכה בדקדוק באופן שתוכל להרפא אחר זה. ושפיר אמרו, ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה.

*

חז"ל (ברכות ה:) סיפרו על רב הונא שהיה לו הפסד רב ביינו, ואמרו ליה לעיין מר במיליה נ'פפוש במעשיו], אמר להו ומי חשידנא בעינייכו, אמרו ליה מי חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא ע"כ. וכמו כן כל המאורעות שבעולם הן בחשבון מלמעלה, והם נגרמים מחטאי בני אדם. ואנו במעשינו גורמים הכל, אפילו מה שנתהוה באומות העולם, וכמו שאמרו (יבמות סג.) אפילו ספינות הבאות מגליא לאספמיא, אינן מתברכות אלא בשביל ישראל ע"ש. ומוטל על כל אחד לפשפש במעשיו.

והנה אין אתנו יודע עד מה, אמנם יש לשום לב, כי עונשי ה' הם מדה כנגד מדה, ובמדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה ח:). ובשנים האחרונות נתפשט האינטערנעט, שהוא כלי המקשר כל אדם לכל יושבי תבל בארבע כנפות הארץ. הוא יכול לקשר את עצמו עם הכל, וכולם יכולים לקשר עמו, והשפעתה מרובה מאוד על כל אחד, ורבים חללים הפילה. ולעומת זה מחלה זו נתפשטה בפעם אחת מקצה העולם עד קצהו, מחיבור מדינה למדינה ומאחד לאחד, וכאשר האדם נפגע ממנו, אז תחלתו הוא להפרד מכל סביבתו, ובדד ישב בביתו.

*

והנה אנשי כנסת הגדולה סידרו סדר השמונה עשרה, וביארוהו חז"ל בגמרא (מגילה יז:) בטעם הסדר הזה, מתחלה מבקשים על בינה, ושוב בא תשובה, סליחה, גאולה, רפואה, ברכת השנים. ומה ראו לומר תשובה אחר בינה, דכתיב ולבבו יבין ושב ורפא לו. והיינו שכאשר אדם מבין חומר החטא וכנגד מי שחטא יחזור בתשובה. ושוב בא סליחה דכתיב (ישעיה נה-ז) וישוב אל ה' וירחמנו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח. ושוב נאמר (תהלים קג-ד) הסולח לכל עונכי, הרופא לכל תחלואיכי, הגואל משחת חייכי. אלא שהקדימה גאולה בשביעית, מתוך שעתידין ליגאל בשביעית. ושוב בא בשמיני ברכת הרפואה, מתוך שניתנה מילה בשמינית. וברכת השנים בתשיעית, כנגד מפקיעי שערים, דכתיב (תהלים יטו) שבור זרוע רשע, ודוד כי אמרה בתשיעית אמרה ע"כ. ויתכן כי ברכת הרפואה שהיא חיי,

נא.) מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין [קורעין לעשות פתילות], ובהן היו מדליקין ע"ש.

*

והנה אמירת פרשת קטורת יש בה כח נפלא, כמבואר בזוהר הק' (פ' וירא ק): אמר רבי פנחס, זמנא חדא הוינא אזלא בארחה וערעית ביה באליהו [פעם אחת הייתי הולך בדרך ופגשתי באליהו הנביא], אמינא ליה לימא לי מר מלה דמעלי לברייתא [אמרתי לו יאמר לי אדוני דבר המועיל לבריות], אמר לי [אליהו הנביא], בעידנא דיערע מותנא בבני אנשא [כי בזמן שתקרה מגפה בבני אדם ח"ו], קיימא אתגזר [ברית כרת הקב"ה], וכרוזא אעבר על כל חילא דשמיא [וכרוז עבר בין כל צבא השמים כדי שידעו זאת גם מלאכי חבלה], דאי ייעלון בנוהי בארעא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות [שאם יכנסו בניו של מקום ב"ה שבארץ התחתונה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות], ויימרון ברעות נפשא ולבא עניינא דקטורת בוסמין דהוו להו לישראל [ויאמרו ברצון הנפש והלב עניני קטורת הסמים שהקטירו בני ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים], דיתבטל מותנא מנייהו [שעל ידי זה תתבטל המגפה מהם] ע"כ.

ואנו אומרים פרשת הקטורת בכל יום פעמיים בשחרית, ופעם אחת במנחה, ויש לכל אחד לאומרו ברעותא דלבא. והנה בתפלת שחרית בבוקר, בדרך כלל אין בעל תפלה קודם הודו, וכל אחד אומר לעצמו. אבל בסוף התפלה באין כאלקינו, שכל הציבור הם ביחד, יש לכל אחד לדקדק לאמרו ביחד עם הציבור, (אפילו כאשר אינו עומד שם בתפלה), כי גדול כח הציבור מכח היחיד. ועל דרך זה בפרשת הקטורת קודם תפלת מנחה.

וא כביר לא ימאס, ויקבל תפלותינו לרחמים ולרצון, ולמנוע משחית ומגפה מעל כל בני ישראל, ולא יגיע לכנסיות של בית ישראל, ויסיר מעלינו כל מיני חולי ומדוה, ונוכח לביאת בן דוד במהרה דידן.

וברכת השנים שהיא מזוני, הם ברכות ח-ט, להורות כי החטא מביאה ירידה בפרנסת האדם ובריאותו, ותיקון החטא מביאה שפע של חיי ומזוני.

ויש לומר עוד בטעם הסמיכות, שאחר ברכת הרפואה באה ברכת השנה, דאיתא בגמרא (תענית ח:): בימי רבי שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא, אמרי היכי נעביד, ניבעי רחמי אתרתי לא אפשר, אלא ליבעי רחמי אמותנא, וכפנא ניסבול. אמר להו רבי שמואל בר נחמני ניבעי רחמי אכפנא [דליתיב שובעא, ומותנא ליבטל ממילא], דכי יהיב רחמנא שובעא, לחיי הוא דיהיב [לחיים ולא למתים, דאינו מביא שובעא כדי להמית בני אדם, אלא כדי שיחיו], דכתיב (תהלים קמח-טו) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון [שובע נותן לבני אדם חיים] ע"כ.

הרי לנו שכאשר נגזר ח"ו חולי של מותנא, ורוצים לבטל הגזירה, יכולים אנו לבטלה בשתי אופנים, או בבקשת רחמים על רפואה, וגם אם נגזר כן מן השמים ונסגרו שערי רחמים בפני גזירה זו, יש עוד עצה עדיפא מזה לבקש רחמים על שובע, דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב, ותפלה זו עוד עדיפא כי בתפלה זו יש חיי ומזוני יחד. וראיתי לבאר עוד, כי על רפואה יתכן להיות קיטרוג שאינו ראוי להוושע, ואם חלה יביא ראייה. אבל על בקשת מזונות הרי אמרו (בבא בתרא טו.) אין בודקין למזונות ע"כ.

ולכן אחר ברכת הרפואה סמכו לבקש רחמים על מזונות, שגם אם שערי רחמים של רפואה סגורים, שנגזרה כבר הגזירה, אנו פונים להתפלל על כפנא, ושובעא לחיי הוא דיהיב. וזהו שרמזו, ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית, תיכף אחר ברכת הרפואה. ועל זה אמר כנגד מפקיע שערים, שאם שערי שמים של רפואה הם סגורים, ואי אפשר לקרוע אותם, אז תבוא ברכת השנים אחריו, ובבקשת מזונות אין בודקין, וכי יהיב שובעא לחיי הוא דיהיב. (ולשון מפקיע הוא לשון של קריעה, וכדאיתא במשנה (סוכה

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' לייב פרייליך הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בתו למול טוב

מוה"ר ר' שרגא צבי פישמאן הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בנישואי בנו למול טוב

מוה"ר ר' שמואל ראובן הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בנישואי בנו למול טוב